

УДК 327::911(497.11)(497-15)

Примљено:
18. фебруар 2011

Прихваћено:
25. маја 2011.

Оригинални научни рад

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

NATIONAL INTEREST

Година VII, vol. 10

Број 1/2011.

стр. 9-22

Бојан Јовановић*

СРБИЈА И ЗАПАДНИ БАЛКАН

Резиме

Са становишта физичко-географског одређења, евидентно је да се Србија налази на централном подручју Балканског полуострва. Тај простор је одређен Моравском долином, а његова западна граница реком Дрином. Такође је неоспорно да је миленијумским процесом утврђена историјско-културна и цивилизацијска граница која од Боке Которске, следећи на северу ток Дрине дели источни од западног Балкана. Међутим, политички је ова граница релативизована и померана зависно од моћи утицајне сфере, па је и простор српске државе ситуиран у западни или источни свет. Са таквом тенденцијом се суочавамо и данас, када се територија Србије сврстава у западни Балкан. То одређење потиче од стране Запада и постало је званично након рата који је НАТО пакт покренуо са циљем отимања Србији њене јужне покрајине Косово и Метохије. Србија је некритички прихватила то преименовање географске реалности свог подручја као своје самоодређење, заборављајући истину о свом објективном положају и несумњивим предностима које јој је доносио тај положај током историје.

Кључне речи: Србија, Балкан, Исток, Запад, хришћанство

Уколико је, како се вели, именом одређена судбина, односно да је име знамење (*nomen est omen*), онда су у самом називу Балканског полуострва дате противречности које ће

* Балканолошки институт САНУ, Београд

се у историји испољавати на различите начине. У том имену садржане су првобитне предрасуде и нетачности које симболизују и све потоње геополитичке контроверзе везане првенствено за настојање да се са становишта одређених интереса одреде и предефинишу поједини делови овог полуострва. Иако потиче од имена планинског масива који се простире од Црног мора у Бугарској до Старе планине и иде ка северу до Вршке Чуке, тај назив је последица погрешног схватања његовог рељефа, односно представе о неком планинском билу које дели простор од Црног мора до Алпа. Од античког времена до ренесансе владала је предрасуда да је читаво полуострво подељено неком попречном планином која као оса света, *Catena mundi*, дели развијенији југ од варварског севера. Тек у 19. веку је утврђено да је полуострво, у ствари, пресечено од севера на југ Моравско-вардарском долином, али су се предрасуде о централној планини очувале до средине тог века и пресудно утицале на његово именовање.¹

Из овог контекста је евидентно да, сходно странама света, Балканско полуострво има свој западни, источни, северни и јужни део, а да је његов централни простор одређен Моравско-вардарском долином. Западна граница овог централног подручја на којем се простире Србија утврђена је реком Дрином, док је источна одређена Старом планином.² Физичко-географско одређење на којем се налази Србија је уже од ширег простора Балканског полуострва на којем су настањени Срби. Централним Балканом одвијали су се главни културни и цивилизацијски процеси који су обележили ово подручје. У том смислу се и дуж реке Дрине успоставила граница између источног и западног дела полуострва. Међутим, ове географске одреднице постају релативне у политичком одређењу супротстављених интересних сфера.

1 Ј. Цвијић, Балканско полуострво и јужнословенске земље, *основи антропо-географије*, Завод за издавање уџбеника СР Србије, Београд, 1966, 3. - Име Балкан се, наиме, првобитно односило на један део тог замишљеног централног била и погрешно је употребљено да би се њиме означио цео планински венац. Из погрешне представе о централном планинском билу настало је и садашње име Балканско полуострво. Његов источни део звао се Хемус, а то име се односило на планине ближе Цариграду и било је познатија од оних која су давана другим деловима тог масива. Класични Хемус је нетачно назван Балкан јер на турском Балкан значи планина уопште, а Турци су овим именом назвали источни део старог Хемуса.

2 *Ibidem*, 46, 52. - У западну Србија спада Шумадија. док источна Србија обухвата слив Тимока са Поречком реком, Пеком и Млавом.

Будући да се свака област приближно одређује својим положајем између суседних, и подручје насељено Србима на Балкану ситуира се првенствено између Истока и Запада. Геополитичко одређење овог подручја је релативизовано померањем граница и зона утицаја, што је имало за последицу да одреднице *Исток* и *Запад*, задржавајући важење у ширем контексту, временом изгубе своја претходна значења за ову област. Постајући метафоре за поларизоване светове, Исток и Запад су на нивоу глобалних парадигми означавали дијаметралне супротности које су у том смислу и исказивале и на подручју Балканског полуострва.

Линија која током реке Дрине дели Балканско полуострво је граница различитих црквених, културних и политичких утицаја наталожених у културним слојевима и традицији српског народа. Његова историја зато се и не може одвојити од места које вековима има значење великог историјског раскршћа и на којем су крупни догађаји уцртавали временска размеђа и успостављали просторна разграничења. Настањеност на делу овог европског простора имала је за Србе судбински значај јер се њихов културни и духовни идентитет формира у контексту међусобно супротстављених светова који се један у другом међусобно огледају и одређују. Наизменичне аспирације једног или другог света да освоји, себи потчини и укине онај други доводиле су у питање најпре оног који је био између њих и стајао им на путу. Тај положај распетости између Истока и Запада био је за Србе велико искушење али и велики изазов.

Период од поделе Римског царства 394. године до поделе цркава 1054., време је потврђивања историјског присуства Срба на овом простору, почетак њихове државности и примања хришћанства. То је период јаке Византијске државе, која се на свом цивилизацијском врхунцу исказује синтезом Истока и Запада и државном моћи као реалног светског средишта. Водећом улогом у тадашњој међународној заједници и својом империјалном идеологијом, Византија се поистовећује са светом који у обновљеној универзалности римског царства добија у Константинопољу и свој Рим на Истоку.³ Дугим миленијумским луком, она је премостила

3 Д. Оболенски, *Византијски комонвелт*, Просвета - Српска књижевна задруга, Београд, 1991. Е. Арвелар, *Политичка идеологија византијског царства*, "Филип Вишњић", Београд, 1988, 34.

временски ток који је након пада Западног римског царства 476. године доводио у питање саме темеље западноевропске цивилизације. Иако је фактички сишла са историјске сцене турским освајањем Константинапоља 1453. године, Византија је наставила да живи кроз институције, религију и облике уметничког стваралаштва европских и балканских народа.

Излазећи из сенке тог моћног царства, средњовековна Србија се формира на великом религијском и културном раскршћу између Запада и Византије, обједињавањем приморских српских земаља, изложених непосредном утицају Римске цркве, са српским континенталним областима средњег Балкана, које су биле под јуриздикцијом Источне цркве. Стварајући своју културу на овом подручју, Срби остварују у време свог царства у четрнаестом веку и свој највећи државни домет изражен супериорношћу у тадашњем византијском цивилизацијском кругу. Остварена надмоћ биће пресудна и за успостављање одговарајућег односа према Византији и њеном значају за српску историју и културу.

Присуство Срба на Балкану несумњиво сеже у дубљу прошлост од оне која се, према донедавним тумачењима, везује за период њиховог досељавања у 7. веку. Један од релевантних показатеља тог знатно ранијег културног присуства Срба на овом подручју су археолошки трагови њихове материјалне културе.⁴ Стварање прве државне заједнице биће пресудно за смањивање дотадашњих међуплеменских разлика, али ће процесу културног уједначавања и обједињавања посебно допринети примање хришћанства најпре у 7. а потом и у 9. веку. Начин на који је примана нова вера и симболичко кретање у обреду крштења означило је окретање Срба од запада ка истоку, али је суштински то значило окретање ка себи и свом новом духовном утемељењу.⁵ Примање

4 Ђ. Јанковић, “Словени у источној Србији у VI и VII столећу”, *Археологија источне Србије*, Филозофски факултет у Београду, Центар за археолошка истраживања књ. 18, Београд 1997, 133-149; Ђ. Јанковић, “Средњовековна култура Срба на граници према Западној Европи”, *Традиционална култура Срба у Српској крајини и Хрватској*, Етнографски музеј, Београд 2006, 9-21.

5 А. Шмеман, *Света тајна крштења*, Митрополија црногорско-приморска, Цетиње, 1991, 51, 59. - Супротно дотадашњем доминантном паганском обредном *опосуном* кретању у смеру од истока ка западу, односно у смеру кретања Сунца, обредом крштења појединац је увођен у свету тајну промене дотадашњег идентитета. Симболичким окретањем од запада ка истоку означавано је излагање из детерминанти природне егзистенције и почетак

хришћанства се одвија као процес формалног покрштавања и суштинског примања нове вере. У тој рецепцијској равни хришћанизација се и разликује од христијанизације, јер тек примање Христа значи суштински верски и етички преображај појединца који се може назвати хришћанином. Међутим, показаће се тек након поделе цркава 1054. године да је од саме христијанизације било значајније из којег је центра она вршена, јер је покатоличење Срба био први корак у процесу губљења њиховог националног идентитета.

Између Истока и Запада

О важности коју ће верзију хришћанства Срби примити сведочи и податак о двоструком крштењу оснивача српске династије Немањића. Наиме, непосредно по рођењу око 1113. године, Стеван Немања је крштен у римокатоличкој цркви Пресвете Богородице у Рибници (данашња Подгорица), по латинском обреду, доминантном у тадашњој Зети, у коју се из Рашке, због сукоба са браћом око власти и насталог грађанског рата, склонио његов отац Завада. Након очевог повратка са породицом у Рашку, Стеван Немања је крштен по други пут у епископској цркви Светих Петра и Павла у Расу (код данашњег Новог Пазара), тадашњој престоници Рашке, по грчком православном обреду.⁶ Његову владавину обележавају стални ратови између Византије и западних држава Угарске, Млетачке републике и Светог римског немачког царства, а приклањање једној од страна у сукобу било је мотивисано тежњом за територијалним проширењем или очувањем постојећег статуса и државних граница. Иако је био византијски вазал, Немања је одржавао добре везе са папском куријом због подршке у борби против Византије али и због српског становништва римокатоличке вере у приморју. На великом државном сабору 1196. године Немања се повлачи са власти, остављајући престо и титулу великог жупана Рашке средњем сину Стефану, чији је таст годину дана раније државним ударом свргао брата и преузео власт у Византији. Повлачење са престола најпре Стефана Немање а потом и његовог сина Стефана Првовенчаног било је условљено

новог живота.)

6 Свети Сава, "Житије Светог Симеона Немање", у *Сабрани списи*, Просвета, СКЗ, Београд 1986, 118; С. Првовенчани, "Живот Светог Симеона", *Сабрани списи*, Просвета, СКЗ, Београд 1988, 64-65.

међународним околностима и утицајем спољашних фактора, првенствено Византије, на политичка збивања и одлуке у Србији.

Јачање српске државе започиње у време сутона Византије, чију најдубљу кризу означава пад Цариграда 1204. године под власт Крсташа. Тај нови контекст слабљења Византије створио је могућност остварења српских државних и црквених интереса. Сава је папином круном 1217. године у православном храму “Светога Спаса” у Жичи овенчао свога брата Стефана, који тиме постаје првовенчани краљ Србије. Међутим, Стефан Првовенчани није први српски краљ. Он је првовенчани, односно први крунисани владар али само у оквиру династије Немањића. Први српски краљ био је син Стефана Војислава, Михаило Војислављевић који је владао Дукљом (Зетом) од средине XI века до 1081. године, а прогласио се за краља 1077. године.⁷ У писму које му је упутио наредне године по његовом крунисању, папа Гргур VII му се обраћа као словенском краљу (*Sklavorum regi*), да би му потом и признао ту титулу. Држава Михаила Војислављевића постаје регионална сила, која је повезаност са папством и Норманима искористила да буде активни учесник тадашње међународне политике. Михаило је у другом браку био ожењен византијском племкињом, добио византијску титулу протоспатора и захваљујући византијској помоћи у борби против браће успео да осигура власт. Иако је признавао византијску власт, користи слабости Византије растрзане грађанским ратовима да јој се супротстави, помогне српским устаницима у Поморављу и прошири своје територије. Српска династија Војислављевића је владала док доминацију није преузела династија Немањића, а понашање првог српског краља као и потоњих српских владара оцртава образац политичког деловања у реалности између Истока и Запада.

Стефан је, дакле, само првовенчани српски краљ светородне династије Немањић која ће остварити и највеће државне домете у средњем веку. У том смислу добијање круне од Рима за Стефана Немањића није значило окретање Западу, већ потврђивање државе из центра који је у то време могао да да државност. Овај чин вишег статусног потврђивања државне самосталности претходио је добијању и црквене аутономности. Српска православна црква је успела да од Цариград-

7 В. Ђоровић, *Историја Србије*, Imprime, Ниш, 2006, 120.

ске патријаршије, из њеног тадашњег егзила у Никеји, добије своју аутокефалност 1219. године са Савом као својим првим архиепископом. Признајући првенство части римском папи, Сава на темељу византијског православља гради самосталност српске цркве као битног чиниоца државне и културне индивидуалности српског народа.

Иако је, дакле, примање нове вере резултирало и оснивањем сопствене православне цркве, процес християнизације никад није до краја и потпуно извршен. Број цркава у средњовековној Србији говори о раширености хришћанства које је давало печат важећим религијским садржајима, али не указује на његову прихваћеност и дубљу укорененост у народу. С друге стране, суштинско примање хришћанства било је и остало везано првенствено за појединце, док већина остаје хришћански непреображена, а иза формалног придржавања хришћанства чува склоност ка паганству и приврженост ранијим веровањима. Међутим, значај примљеног хришћанства за Србе показао се у периоду највећих националних искушења. Продором Турака на Балкан Србија је постала поприште Истока и Запада, а та борба није престала ни након Косовског боја 1389. године и касније пропасти српске државе 1459. године. Исход једног таквог рата између Аустрије и Турске условио је Велику сеобу Срба 1690. године, гашење дотадашње црквене организације и практичног нестајања институционалних услова за одржавање хришћанства. За поробљене Србе хришћанство је постало битно упориште очувања националног идентитета али и вера у чијој су сенци оживљени пагански народни обичаји и веровања.⁸ Настао као синтеза хришћанског и паганског, Косовски мит је постао оличење саможртвене етике, која је своју непосредну вредност исказала током борби за ослобођење.

Изнад супротстављених страна

Показало се да је Србија у подручју између јаких утицаја Истока и Запада пронашла начин опстанка и самопотврђивања утемељујући своју традицију на синтези латинске и византијске културе, синтези која је дошла до изражаја у

8 Б. Јовановић, *Српска књига мртвих*, Градина, Ниш, 1992. 22.

средњовековној архитектури и уметности. Тако је и Богородична црква у манастиру Студеница, највећа и најзначајнија задужбина Немањића, изграђена као плодан укрштај романичког и византијског стила. Иако духовно напајана са Источка религијом, уметношћу и књижевношћу, Србија је економски била окренута и Западу. Средњовековни рудари Саси, доласком у Србију, оснивају урбане центре, попут Новог Брда, где се развија занатство и трговина. На граници Запада, Србија је успела да сачува своје источне корене и памти разлику између два света, заснивајући управо на том памћењу своју посебност и идентитет.

Изложени, дакле, утицају, како Рима, тако и Византије, Срби су у сложеним приликама на Балкану настојали да остваре свој национални и државни идентитет, а повремено српски успеси нису значили и престанак тих утицаја. Напротив. Говорећи о тим утицајима, Владан Ђорђевић с правом запажа: “Док се Рим старао свим силама, да међу Србима и Хрватима утврди с хришћанством и латинску писменост и латинску књижевност, тргнувши брзо натраг концесију коју беше учинио народном духу глагољицом, дотле је Византија, створивши Србима, Бугарима и Русима народну писменост, такозваном ћирилицом, народну књижевност, и службу Божју на народном језику, створила дефинитиван византијско-словенски просветни тип, који је био и остао оквир наше националне индивидуалности.”⁹ Ситуирани између источне и западне црквене и државне сфере, Срби и са успостављањем свог државног идентитета нису губили свест о недовољној одређености сопственог положаја. Потискивање и заборављање православног идентитета у периодима кризе, актуализује питање позиције Србије, на које се једнострано настоји одговорити да је Србија на Западу или на Истоку. Гранично подручје међусобног утицаја Истока и Запада настањено Србима добијаће током историје и различита одређења. Представе о том одређењу зависиле су од зоне утицаја и осећања Срба којем су делу света припадали или желели да припадну. Исламизирани Срби у Босни и Херцеговини, као и у западној Србији у Рашкој области, који су се у нововековној историји самоодређивали као Турци, Муслимани, Бошњаци, остали су као траг вековног турског владања на овом тери-

9 В. Ђорђевић, *Грчка и српска просвета*, Српска краљевска академија, Посебна издања, књ. 6, Философски и филолошки списи, књ. 2, Београд, 1896, 24.

торијом према којој је исказивала аспирацију као зони свог утицаја и Аустрија, односно Аустро-угарска држава.

С обзиром на то да се савремене представе о Истоку и Западу не подударају са средњовековним, Србија је у средњем веку у односу на Византију, која је означавана источном, сматрана западном земљом,¹⁰ док је у време ропства под Турцима Србија у оквиру отоманске империје била на Истоку. И у доба буђења националне свести у 19. веку и због веза са Русијом истицало се да је она на Истоку.¹¹ Међутим, убрзо ће се показати да је ово одређење било привремено. Стварањем заједничке државе, најпре као краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а потом као краљевине Југославије и победом большевика у Русији долази до промене геополитичке оријентације. Многи руски емигранти из прве земље социјализма налазе уточиште у Србији, односно Југославији, која је по свом друштвено-политичком уређењу постала ближа западним земљама. Сматрајући Југославију буржоаском творевином и “тамницом народа”, југословенски комунисти су њено разбијање прогласили својим основним револуционарним циљем. Након Другог светског рата, победом комуниста и успостављањем новог друштвеног поретка, Федеративна Народна Република Југославија је постала ближа земљама истока у којима је успостављен исти поредак. Ова блискост је условљена и тиме што је Црвена армија учествовала у ослобађању Србије и Југославије од Немачке окупације.

Иако су, дакле, совјетске трупе допринеле њеном ослобађању, споразумом на Јалти фебруара 1945. године, између Черчила, Рузвелта и Стаљина, утврђено је да Југославија после Другог светског рата буде у тзв. неутралној зони, са равномерним утицајем Истока и Запада. Зато је Тито 1948. године након проглашења Резолуције Инфорбирора могао да се без већег ризика од могућег Стаљиновог напада одвоји од земаља источног блока, и уз обилну помоћ Запада крене својим, либералнијим путем у социјализам, а да потом на међу-

10 Када Доментијан и Теодосије називају Србију, земљу Немањића, Симеона и Саве, западном, а српску цркву западном, они ово одређење заснивају у односу на Византију и Васељенску патријаршију које су се сматрале Истоком. Упор. - С. Ћирковић, “Свети Сава између Истока и Запада”, *Свети Сава у српској историји и традицији*, Српска академија наука и уметности, Научни скупови, књ. 89, Председништво, књ. 8, Београд - Народни музеј, Краљево, 1998.

11 С. Марковић, *Србија на Истоку*, БИГЗ, Београд, 1973.

народном плану постане један од лидера политике и оснивача покрета несврставања. Условљен и уцењен својом тамном коминтерновском прошлошћу везаном за учешће у денунцирању и ликвидацији комуниста, Тито је морао да се повињује совјетским захтевима и да увек када би се чинило да је Југославија кренула ка Западу начини корак назад и остане у задатој зони између Истока и Запада.

Југославија је била и након Титове смрти 1980. године у тој неутралној зони, али су западне земље, пре свих САД и Немачка, због успостављања својих утицаја у овом делу Балкана, подржале почетком деведесетих година двадесетог века сецесионисте у тадашњим републикама Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији. У овом процесу је и Ватикан одиграо значајну улогу, посебно у брзом признавању сецесионистичких република Словеније и Хрватске и залагању за бомбардовањем босанских Срба од стране НАТО пакта у грађанском рату у Босни и Херцеговини. После рушења Југославије и умањивања моћи Истока, односно Русије, у овом делу Европе долази до новог геополитичког одређења Балкана као западног, а тиме и сврставања Србије у сферу западноевропских интереса.

Пресудни тренутак у процесу геополитичког преименовања дела Балканског полуострва на којем се налази Србија је рат који је западна војна алијанса, позната под називом НАТО пакт, повела против тадашње Савезне Републике Југославије, коју су чиниле Србија и Црна и Гора, 1999. године. Подстичући сепаратисте на Косову и Метохији, Запад је након легитимне српске државне полицијске интервенције у сузбијању терористичких и сепаратистичких напада, због наводне угрожености људских права Албанаца у овој српској покрајини, отпочео ваздушни напад и разарање не само војних већ и индустријских центара и цивилних објеката. Немилосрдно бомбардовање првенствено Србије трајало је више од два и по месеца, а после склопљеног мира у Куманову и повлачења српских снага са Космета започело је осветничко оргијање Албанаца над недужних српским становништвом. У том процесу етничког чишћења, Срби су се задржали само у енклавама и на северу Косова и Метохије. Изградњом НАТО базе Бондстил и самопроглашењем тзв. државе Косово, Запад је ставио под своју власт овај део Бал-

канског полуострва а подручје централног Балканског полуострва на којем се налази Србија прогласио најпре југозападним, а потом западним Балканом. Ово ново геополитичко и стратешко преименовање централног Балкана није наишло ни какав озбиљнији отпор у Србији чије власти су некритички прихватиле ово дефинисање и као самоодређење.

Премда је током историје положај Србије различито дефинисан, релативност позиције између Истока и Запада давала је том положају извесну неодређеност. И управо је та неодређеност снажно мотивисала Србе да крену сопственим путем самопотврђивања. Географски одређен између Истока и Запада, српски народ на Балкану ту своју граничну, неодређену позицију претвара у своју предност изражену новом духовном моћи. Наиме, прихватајући православље, српски народ, како истиче Николај Велимировић,¹² добија могућност да буде изнад Истока и Запада и тиме превазиђе свој дотадашњи незавидан лиминални положај. За тадашње Србе почетак тог процеса значио је знатно више од прихватања једне друге, нове вере као алтернативе дотадашњој природној паганској религиозности.

Стварање те духовне вертикале која историјске супротности узима као основу превладавања противречности и успостављања надисторијског идентитета, започело је примањем хришћанства. Уколико се сагледају сви потоњи кључни моменти српске историје, онда се управо значај хришћанства исказује у проналажењу тог унутрашњег, сопственог гласа који је одводио изнад природних супротности Истока и Запада. Заснован на аутентичности вере, средишњи пут српске духовности оцртава доследно исказивање тог искуства. Оно се у националној културној и верској традицији испољава из самог средишта датих културних, религијских и духовних супротности, и оличено је унутрашњим гласом сопствене индивидуалности. Тај глас јасно говори да Србија није ни на Истоку ни на Западу, да није ни између нити изнад њих, већ да је земља и Истока и Запада и да је формирајући свој идентитет у мањој или већој мери током своје историје одувек и била на путу потврђивања тог опредељења.

12 Н. Велимировић, “Изнад Истока и Запада”, *Сабрана дела* књига 5., Српска православна епархија западноевропска, Диселдорф, 1977, 794, 796-797.

Литература:

- Е. Арвелар, *Политичка идеологија византијског царства*, “Филип Вишњић”, Београд, 1988.
- Д. Богдановић, “Свети Сава”, предговор *Сабраном списима Светога Саве*, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1986.
- Н. Велимировић, “Изнад Истока и Запада”, *Сабрана дела*, књ. 5, Српска православна епархија западноевропска, Диселдорф, 1977.
- Доментијан, *Живот светога Саве и Живот Светога Симеона*, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1988.
- В. Ђорђевић, *Грчка и српска просвета*, Српска краљевска академија, Посебна издања, књ. 6, Филозофски и филолошки списи, књ. 2, Београд, 1896.
- Ђ. Јанковић, “Словени у источној Србији у VI и VII столећу”, *Археологија источне Србије*, Филозофски факултет у Београду, Центар за археолошка истраживања, књ. 18, Београд 1997.
- Ђ. Јанковић, “Средњовековна култура Срба на граници према Западној Европи”, *Традиционална култура Срба у Српској крајини и Хрватској*, Етнографски музеј, Београд 2006.
- Б. Јовановић, *Српска књига мртвих*, Градина, Ниш, 1992.
- Б. Јовановић, *Дух паганског наслеђа*, Светови, Нови Сад, 2000.
- Џ. Мајендорф, *Византијско богословље*, Каленић, Крагујевац, 1989.
- С. Марковић, *Србија на Истоку*, БИГЗ, Београд, 1973.
- Д. Оболенски, *Византијски комонвелт*, Просвета - Српска књижевна задруга, Београд, 1991.
- Д. Оболенски, “Сава српски”, *Шест византијских портрета*, Српска књижевна задруга, Београд, 1991.
- С. Првовенчани, “Живот Светог Симеона”, *Сабрани списи*, Просвета, СКЗ, Београд, 1988.
- Свети Сава, “Житије Светог Симеона Немање”, у *Сабрани списи*, Просвета, СКЗ, Београд, 1986.

- Теодосије, “Житије Светога Саве”, у *Житија*, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1988.
- С. Ћирковић, “Свети Сава између Истока и Запада”, *Свети Сава у српској историји и традицији*, Српска академија наука и уметности, Научни скупови књ. 89, Председништво књ. 8, Београд - Народни музеј, Краљево, 1998.
- В. Ћоровић, *Историја Југославије*, Народно дело, Београд, 1933.
- В. Ћоровић, *Историја Србије*, Imprime, Ниш, 2006.
- Ј. Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље, основи антропогеографије*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке републике Србије, Београд, 1966.
- А. Шмеман, *Света тајна крштења*, Митроположија црногорско-приморска, Цетиње, 1991.

Bojan Jovanović

SERBIA AND WESTERN BALKAN

Summary

Looking from the point of physical-geographical determination, it is evident that Serbia is located on central part of Balkan Peninsula. This region is defined by the Morava valley and its western border by the river Drina. It is also undeniable that through a millennium-long process there has been determined a historical-cultural and civilization border that, starts from Boka Kotorska, then follows the flow of the Drina in the north and divides eastern from western part of the Balkan. However in political sense this border has been relativized and moved depending on the power of some influential sphere and so the space of Serbian state has been situated into the western or eastern world. Such tendency of determination is present even nowadays, when the territory of Serbia has been determined into western Balkan. This determination has derived from the West and has become official after the war that had been started by the NATO pact with

the objective of annexation of Serbian southern province of Kosovo and Metohija. Serbia had uncritically accepted this re-naming of geographical reality of her territory as her self-determination, forgetting the truth about her objective position and undoubted advantages that this position had brought upon to her in the past.

Key Words: Serbia, Balkan, East, West, Christianity